Młoda Polska

synteza epoki

Czas trwania epoki

W Polsce początek epoki przypada na rok 1894, kiedy to Kazimierz Przerwa - Tetmajer wydał II serię poezji (debiut poety przypada na 1891 rok). W tomiku pojawiły się wiersze odzwierciedlające nowe nastroje społeczeństwa i tendencje artystyczne.

Koniec epoki wiąże sie z odzyskaniem niepodległości przez Polskę, czyli z rokiem 1918.

Należy pamiętać, że kiedy w zaborze austriackim występują już nowe prądy epoki młodopolskiej, w zaborze rosyjskim pozytywizm ma się jeszcze dobrze ☺

Nazwa epoki

Nazwa Młoda Polska została utworzona na wzór innych określeń funkcjonujących w tym czasie w Europie, np. Młode Niemcy, Młoda Skandynawia. Po raz pierwszy użył jej Artur Górski, tytułując tak cykl artykułów w krakowskim „Życiu”.

Inne nazwy epoki

- Modernizm
- Neoromantyzm
- Fin de siecle
- Belle epoque
- Secesja
- Dekadentyzm

Charakter epoki

- Kryzys wartości (dekadencja)
- Zwątpienie w filozofię pozytywistyczną, nauki przyrodnicze i programy społeczne
- Zniechęcenie do utylitaryzmu w sztuce
- Fascynacja filozofią: Schopenhauera, Nietzschego, Bergsona
- Bunt przeciw mieszczaństwu (filistrom)
- Ludomania
- Powrót do poetyki i ideologii romantycznej (odkryto twórczość C. K. Norwida)
- Rozwój różnorodnych dziedzin sztuki (pojawia się film)

„Sztuka dla sztuki”

- Przybyszewski – szatan Młodej Polski
- „Confiteor” – manifest artystów
- Pozytywizm: sztuka - biblia pauperum
- Modernizm: sztuka dla sztuki, artysta kapłanem sztuki, sztuka jest odbiciem absolutu – duszy, rozwija sie poza dobrem i złem

Cechy literatury

- Pesymizm, dekadentyzm
- Dominacja liryki i dramatu
- Indywidualizm
- Synkretyzm
- Synestezja
- Symbolizm
- Wpływ filozofii epoki

Filozofia epoki – A. Schopenhauer

Głównym poglądem filozofii Schopenhauera jest **fenomenalizm**. Świat jest moim wyobrażeniem, z takiego założenia wychodził i uważał je za pierwszą i nienaruszalną prawdę. Według tej filozofii, **wszystko co widzimy jest wytworem naszego umysłu**, który nie kopiuje rzeczy, a zabarwia je własną naturą. Dlatego też każdy z nas odbiera świat inaczej, dla każdego jest on inny. Co za tym idzie, nikt z nas nie poznaje prawdziwego świata, lecz zjawiska. To wszystko, co przeszkadza nam w spostrzeżeniu prawdziwej rzeczywistości, to co mąci nasz wzrok, tę zasłonę, która zakrywa niejako świat, Schopenhauer nazwał *Mają*. *Maja, zasłona złudy, osłania oczy śmiertelnych*, pisał filozof.

Filozofia epoki – A. Schopenhauer

Schopenhauer reprezentował również **pesymistyczny pogląd na świat**. Podstawowym założeniem metafizyki woluntarystycznej jest założenie, że wola, która nami kieruje jest **irracjonalna**, bezrozumna. Dlatego też nic nie jest w stanie jej zaspokoić całkowicie, przez co wciąż borykamy się z poczuciem niezaspokojenia, niezadowolenia. Życie człowieka to tak naprawdę **męką**, stała pogoń za zaspakajaniem potrzeb. Schopenhauer utrzymywał, że poznał dwa jedynie prawdziwe sposoby na tymczasowe zaspokojenie woli. Pierwszy z nich jest natury moralnej – wyzbycie się wszelkich pragnień i potrzeb. Zaczerpnął to bezpośrednio z filozofii indyjskiej (nirwana). Aby pozbyć się swojego cierpienia powinniśmy przejąć się cierpieniem innych, przekonywał. Drugi sposób na zaspokojenie woli ma charakter estetyczny – kontemplacja sztuki.

Filozofia epoki – F. Nietzsche

- Głoszone przez niego idee były na tyle nowatorskie i niepowtarzalne, że ogół tworzących je zasad i poglądów określa się terminem wywiedzionym od nazwiska autora: **nietzscheanizmem** [fonetycznie: niczeanizm]. Filozofia ta zakładała niezwykłą władzę i moc kreacji, jaką człowiek dzierży w swoich rękach. Nie każdy jednak człowiek, ale jednostki wybitne, niezwykłe- stąd wywodzący się z nietzscheanizmu kult nadczłowieka, który miał moc i prawo do gardzenia słabszymi ludźmi-wszami. Nietzsche wprowadza do myśli europejskiej podział ludzkości na zhierarchizowane rasy- rasę panów i podległe jej rasy podrzędne.

Filozofia epoki – F. Nietzsche

Nadczłowiek jest wcieleniem siły, energii, mocy i władzy, jaką chce przejąć nad całym światem i ludzkością. Jego niezwykłość jest przez nadczłowieka w pełni uświadamiana, przejawia się w postawach egoistycznych, egocentrycznych, skupionych na dążeniu do zaspokajania własnych potrzeb i ambicji- władzy, potęgi, siły. W perzynę obracają się tradycyjne podziały i systemy wartości, bo nadrzędnym dobrem staje się życie, siła i władza nadczłowieka, którego nie ograniczają żadne prawa ani autorytety. Liczy się siła i moc, dlatego obce filozofii nietzscheańskiej są uczucia altruizmu, litości, współczucia czy pomocy jednostkom słabym.

Filozofia epoki – H. Bergson

Trzeci filar filozofii modernistycznej to stworzony przez Henryka Bergsona **intuicjonizm** (zamiennie **bergsonizm**). Intuicja- odczucie, przeczucie stała się w tej filozofii jedyną drogą do poznania prawd świata. Intuicjonizm, jako zaprzeczenie poznania rozumowego odrzucał więc światopogląd racjonalistyczny opierający się na empirii. Owa wewnętrzna intuicja ujęta została w koncepcję sił życiowych, witalnych (elan vital), sił sprawczych kierujących działaniem człowieka, niepozwalających mu biernie przyglądać się światu, który również jest bytem dynamicznym, podlegającym ciągłym przemianom- także za sprawą działań aktywnego człowieka. Ruch i przemiana są nadrzędnymi zasadami istnienia człowieka i świata. Przemian tych, ciągłego pędu i powstawaniu nowych, nierzadko momentalnych elementów nie da się ująć w zasadach nauk ścisłych, dlatego Bergson powraca do metafizyki.

Nowe prądy artystyczne

- Symbolizm
- Secesja
- Impresjonizm
- Ekspresjonizm

Symbolizm

- Bunt przeciw realizmowi, naturalizmowi i impresjonizmowi
- Ukazywanie wewnętrznych przeżyć człowieka, świata wierzeń i baśni
- Wyrażanie niewyrażalnego
- P. Gouguin, E. Munch, J. Malczewski

symbolizm

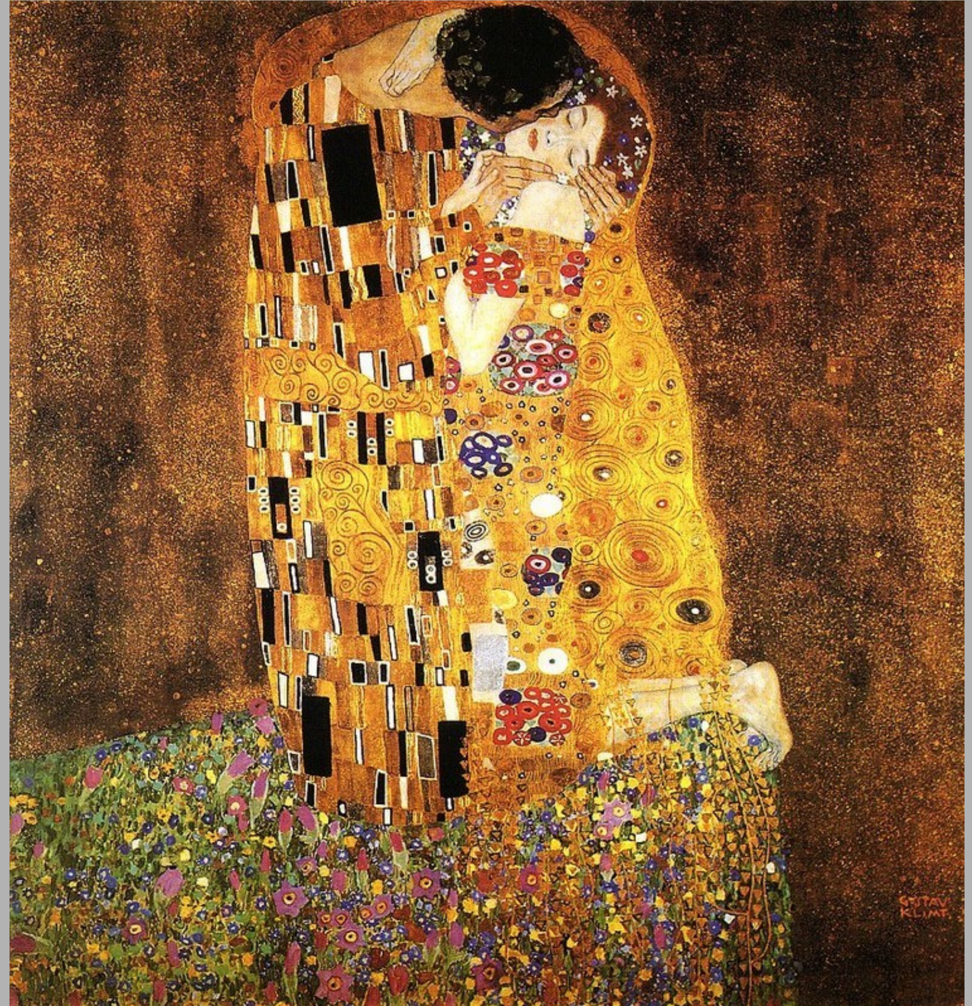

Secesja, Art Nouveau

- Dekoracyjność, bogata ornamentyka
- Motywy roślinne, kwiatowe (irys, narcyz, kalia)
- Płynna miękka linia
- Pastelowe kolory
- Sztuka użytkowa
- G. Klimt, S. Wyspiański, J. Mehoffer

Secesja

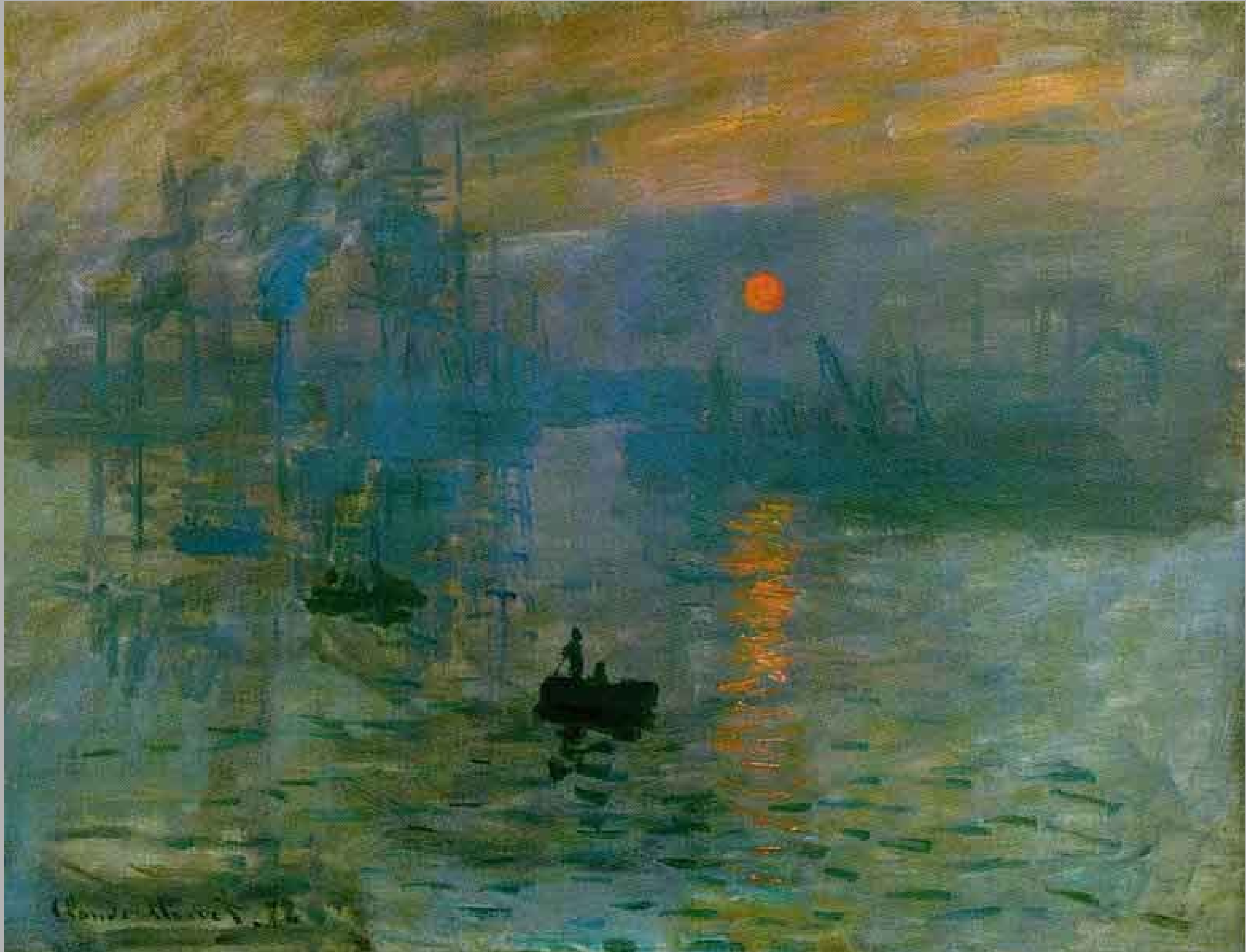

Impresjonizm

- Swobodna kompozycja
- Gra świateł
- Subiektywne widzenie świata
- Puentylizm
- Świat malowany słońcem
- Wrażenie ruchu
- J. Pankiewicz, W. Podkowiński, C. Monet

Impresjonizm

Ekspresjonizm

- Zerwanie z realizmem
- Nawiązywanie do sztuk prymitywnych
- Ukazywanie ekstremalnych przeżyć ludzkich, rozpaczy, bólu, obłędu
- Przejaskrawione kolory
- V. van Gogh, E. Munch, Witkacy

Ekspresjonizm

Koniec

autor: Iwona Pawłowska